

Znanstveni skup

Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla

Biljezi rane riječke prošlosti

petak, 18. svibnja 2018.

Filozofski fakultet

Sveučilišta u Rijeci

Kampus Trsat

predavaonica 138 / 1. kat

Organizatori skupa

Katedra za umjetnost starog i srednjeg vijeka,
Odsjeka za povijest umjetnosti
Filozofskog fakulteta, Sveučilišta u Rijeci
i
Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog
primorja Rijeka

Organizacijski odbor

Palma Karković Takalić
Petra Predoević Zadković

Znanstveni odbor skupa

prof. dr. sc. Snježana Prijjić-Samaržija
izv. prof. dr. sc. Ines Srdoč-Konestra
dr. sc. Tea Perinčić
prof. dr. sc. Marina Vicelja-Matijašić

PROGRAM SKUPA

9.30 – 9.50

Otvaranje skupa

Pozdravne riječi

izv. prof. dr. sc. Ines Srdoč-Konestra, dekanica
Filozofskog fakulteta u Rijeci

dr. sc. Tea Perinčić, rateljica Pomorskog i
povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka

prof. dr. sc. Marina Vicelja Matijašić, predstojnica
Katedre za umjetnost starog i srednjeg vijeka,
Filozofskog fakulteta u Rijeci

9.50 – 10.10

Tea Perinčić

Baština! I što sad s njom?

10.10 – 10.30

Ranko Starac

*Sudbine i kronologije otkrića, objava i nestanaka
pojedinih antičkih i srednjovjekovnih arheoloških
nalaza s područja grada Rijeke*

10.30 – 10.50

Palma Karković Takalić, Kerol Rabar

*Potječe li mramorna glava rimskog muškarca
iz Tarsatike? Još jednom o pitanju provenijencije
rimске skulpture iz zbirke Lavala Nugenta*

Diskusija

Pauza

11.20 – 11.40

Ana Golja

Od arheološkog lokaliteta do EU projekta - primjer Claustra +

11.40 – 12.00

Nikolina Belošević

Neki problemi utvrđivanja postojanja Tarsatičke biskupije

12.00 – 12.20

Petra Predoević Zadković

*O čudotvornom raspelu u katedrali Sv. Vida u Rijeci – tragom
legende i povijesnih zapisa*

Diskusija

Pauza

12.30 – 12.50

Saša Potočnjak

Gospa Frankopana trsatskog

12.50 – 13.10

Barbara Španjol-Pandelo

*Bogorodica s Djetetom iz Kapele zavjetnih darova franjevačkog
samostana na Trsatu*

13.10 – 13.30

Marina Šafarić

*Edukacijski program uz izložbu „Od Kapitolijske vučice do
habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti“*

13.30 – 13.45

Marina Vicelja Matijašić

Diskusija i zaključna razmatranja

SAŽECI IZLAGANJA

Dr. sc. Tea Perinčić

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

Baština! I što sad s njom?

Čest je slučaj da se investitori prilikom nekih građevinskih zahvata u povijesnim jezgrama naselja „zakopaju“ u probleme istraživanja i zaštite arheoloških ostataka iz nekih ranijih povijesnih razdoblja. To uvelike zna povećati cijenu investicije te usporiti radove. Moguće je postaviti pitanje je li uopće potrebno toliko „vike“ oko nekih davno srušenih i zaboravljenih zidova te ostataka uporabnih predmeta i umjetnina. Na žalost, upravo nesustavno istraživanje povijesne jezgre grada Rijeke rezultira velikim prazninama i nepoznicama u rekonstrukciji i vrednovanju kulturno-povijesne baštine grada. Sljedeće pitanje moglo bi biti, čemu uopće služi prezentacija i interpretacija baštine. Jedan od snažnijih zaokreta u razvoju ovoga grada, nakon velikog kraha riječke industrijske jezgre, dogodio se prema razvoju tzv. kulturnog turizma. Kulturni turizam kao destinacijsku prednost odnosno turistički proizvod nudi posebnost i vrijednost kulturne baštine koju posjetitelj može vidjeti, o njoj čuti, doživjeti i uživati. Kulturni turizam je zapravo „prodaja“ vlastite vrijednosti i posebnosti identiteta. Ukoliko nije moguće zbog nedostataka istraživanja i / ili posjedovanja artefakata rekonstruirati povijesnu zbilju, ovaj neophodni dio vlastitog identiteta komunicira se kroz izmišljanje, nahođenje i stvaranje legendi. Upravo je stoga neophodno istraživati vlastitu kulturno-povijesnu baštinu, te je znanstveno i stručno interpretirati i predstavljati široj javnosti na adekvatan način.

Ranko Starac

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

Sudbine i kronologije otkrića, objava i nestanaka pojedinih antičkih i srednjovjekovnih arheoloških nalaza s područja grada Rijeke

Arheološka građa često je bila izložena uništenju ili otuđivanju u turbulentnim povijesnim zbivanjima na području Rijeke i Sušaka tijekom dvadesetog stoljeća. U priopćenju će se predstaviti dio antičkih ili srednjovjekovnih predmeta koji su otkriveni u Rijeci, ali su u raznim seobama građe nestali ili su trajno otuđeni iz našeg kraja. Spomenimo pretpovijesne metalne posude iz Dežmanove ulice, veći dio nalaza iz antičke nekropole uz Ciottinu ulicu, fragment ranokršćanskog podnog mozaika s donatorskim natpisom iz Barčićeve ulice, kolekcije Tanagra figurina iz predratnog gradskog muzeja, dijelova numizmatičkih zbirki, i dr.

Palma Karković Takalić

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet u Rijeci

Kerol Rabar

studentica povijesti umjetnosti, Filozofskog fakulteta u Rijeci

Potječe li mramorna glava rimskog muškarca iz Tarsatike? Još jednom o pitanju provenijencije rimske skulpture iz zbirke Lavala Nugenta

Mramorna muška glava jedini je primjer rimske monumentalne skulpture u stalnom postavu Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja u Rijeci. Dio struke smatra da je pripadala zbirci Lavala Nugenta te da, kao i većina njegove zbirke, potječe iz Minturna u južnoj Italiji. Riječki arheolozi vjeruju da bi glava ipak mogla biti iz Rijeke odnosno iz rimske Tarsatike.

U radu se donosi kratak pregled povijesti i dosadašnjih istraživanja na temu porijekla i temeljnih obilježja rimske portretne plastike zbirke Lavala Nugenta, koja je sredinom 18. st. bila prezentirana na Gradini Trsat, da bi potom, po Nugentovoj smrti, bila dijelom prodana Arheološkom muzeju u Zagrebu u čijem fondu se i danas nalazi. Raspravlja se o identifikaciji glave muškarca koja je „ostala“ u Rijeci, njezinih formalnih i stilskih odrednica, na temelju čega se iznose argumenti „za“ i „protiv“ njene pripadnosti Nugentovoj zbirci odnosno njezinog porijekla iz Tarsatike.

Ana Golja

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

Od arheološkog lokaliteta do EU projekta - primjer Claustra+

Claustra Alpium Iuliarum (CAI) je kasnoantički unutarnji obrambeni sustav, koji je štitio Rimsko carstvo od prodora neprijatelja u središte rimskog imperija. Arheološki ostaci sustava pružaju se u intervalima od Rijeke, u Hrvatskoj, do Posočja u Sloveniji, a položaj obrambenih zidova ukazuje na svrhovito korištenje prirodnih obilježja razvedenog krajolika.

Istraživanja *CAI* započela su već sredinom 19. stoljeća, no unatoč tome danas smo svjedoci kako nam ta arheološka baština polako nestaje, te je bila kao cjelina neprepoznata. Projekti *Claustra* (2014.-2015.) i *Claustra+* (2017.-2020.) pokazuju kako suradnjom različitih institucija i ustanova možemo zaštititi prirodnu i kulturnu baštinu, osvijestiti javnost, educirati stanovništvo i posjetitelje, stvarati sadržaj zajedno s lokalnim stanovništvom, te raditi na stvaranju zajedničke prekogranične destinacije kulturnog i zelenog turizma.

Petra Predoević Zadković

Centar za ikonografske studije, Filozofski fakultet u Rijeci

O čudotvornom raspelu u katedrali Sv. Vida u Rijeci – tragom legende i povijesnih zapisa

Monumentalno drveno raspelo na glavnom oltaru Crkve sv. Vida u Rijeci najznačajnija je sačuvana umjetnina srednjovjekovne Rijeke. Historiografi 17. i 18. st. navode kako je raspelo stajalo u predvorju srednjovjekovne Crkve sv. Vida, na mjestu današnje barokne katedrale, te ga vezuju uz legendu o čudu koje se prema predaji dogodilo krajem 13. st. kada je iz Kristova tijela potekla krv. Ova predaja raspelu je dodala apelativ čudotvornog čime ono poprima posebno čašćenje u vjerskoj zajednici i mjesto u životu grada. Unatoč njegovoj važnosti, riječko raspelo nije bilo predmetom sustavnog znanstvenog istraživanja povjesničara umjetnosti, teologa i povjesničara. Na temelju analize historiografskih radova i povijesnih izvora, ovim se radom nastoji ukazati na neke značajne, a zanemarene aspekte ove umjetnine, kao što je pitanje njezinog izvornog smještaja i funkcije, datacije, naručitelja, vremena i povijesnih okolnosti nastanka legende, i dr. Navedeno predstavlja osnovu za buduća istraživanja.

Nikolina Belošević

Centar za ikonografske studije, Filozofski fakultet u Rijeci

Neki problemi utvrđivanja postojanja Tarsatičke biskupije

Sukladno značaju Tarsatike kao razvijenog kasnoantičkog urbanog središta, kao i činjenici da su ispod temelja nekadašnje katedrale Uznesenja Marijina pronađeni ostaci monumentalne ranokršćanske bazilike, ukrašene skupocjenim mozaicima, a podignute nad dijelom rimskog termalnog kompleksa, kao kao što je često bio slučaj s gradnjom ranih katedralnih crkvi, logično bi bilo pretpostaviti da je u 5. st. ovdje postojala razvijena kršćanska zajednica s biskupom na čelu. Međutim, u pisanim se izvorima *episcopatus Tarsaticensem* spominje tek u 10. st. i to ne kao postojeća, već kao biskupija koju akvilejski patrijarh Ivan, uz pismenu privolu rimsko-njemačkog vladara Otona III. tek treba ili može utemeljiti. Također, osim jednog lučno zaključenog prozora manjih dimenzija, koji bi se mogao pripisati romaničkome razdoblju, do sada nisu pronađeni nikakvi ostaci arhitektonske plastike i ulomci liturgijskoga namještaja koji bi potvrdili kontinuitet postojanja bazilike, pa tako niti katedrale, na tome mjestu u vremenu između 6. i 10. st. U skladu s novim spoznajama vezanim uz povijesni razvoj kasnoantičke i ranosrednjovjekovne Tarsatike, kao i geopolitički kontekst *Liburnie Tarsaticensis*, pokušat će se približiti odgovorima na pitanja: što se moglo dogoditi s tarsatičkim biskupom (ukoliko je postojao), u čijoj se jurisdikciji nalazio i zbog čega je Rijeka u kasnom srednjem i novom vijeku imala poseban status arhiprezbiterata podložnoga pulskome biskupu?

Dr. sc. Saša Potočnjak

Odsjek za kroatistiku, Filozofski fakultet u Rijeci

Gospa Frankopana trsatskoga

U popularizaciji kulta Gospe Trsatske još od 13. st. bila je ključna uloga feudalnih gospodara Frankopana. Ipak, njezino je štovanje osobiti izraz zadobilo u 17. st. u versificiranu narativu Frana Krste Frankopana Tržačkoga koji je na naslovnici II. izdanja *Divoto pianto* (Loreto, 1794) nazvan upravo grofom trsatskim (*Perpetuo Conte di Tersatto*). U tom jedino za života tiskanom djelu Frana Krste *Querimoniae piae* (I. izdanje, Macerata, 1656) opjevana je kasnosrednjovjekovna legenda o prijenosu Kućice svete obitelji iz Palestine na Trsat (10. svibnja 1291.) i njezin odlazak s Trsata u Loreto (10. prosinca 1294.). Izniman je prozopografski opis (*descriptio*) kipa crne Madone koja je opjevana prema pravilima umijeća neolatinskoga pjesništva (*lege artis*). Emblematska predodžba Bogorodice te ideja duhovne ljubavi (*amor spiritualis, unio mystica*) nadopisuju hagiografski narativ o osnutku trsatskoga svetišta i Frankopanima kao 'vjekovječnim' gospodarima Trsata.

Dr. sc. Barbara Španjol-Pandelo

Odsjek za povijest umjetnosti, Filozofski fakultet u Rijeci

Bogorodica s Djetetom iz Kapele zavjetnih darova franjevačkog samostana na Trsatu

Prema pisanju franjevačkog kroničara fra Franje Glavinića (17. st.) nakon pada Slunja pod Osmanlije posljednji slunjski franjevac, fra Bernardin Lopušinić, napušta samostan 1583. odnoseći sa sobom kip Majke s Djetetom. Glavinić piše kako je fra Bernardin kip donio franjevcima na Trsat, zbog čega se danas ta skulptura naziva Gospom Slunjskom. Drvorezbarena i obojena skulptura prikazuje Bogorodicu u blagom raskoraku s krunom na glavi, dok u naručju drži nago Dijete. Način oblikovanja ukazuje na različite utjecaje, kako srednjoeuropske tako i talijanske, tipične za razdoblje umjetnosti gotike druge polovice 15. stoljeća. U izlaganju će se nastojati prikazati porijeklo umjetnine te njezin život unutar samostana na Trsatu.

Marina Šafarić

studentica povijesti umjetnosti, Filozofskog fakulteta u Rijeci

Edukacijski program uz izložbu „Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti“

U izlaganju se predstavlja edukativni program koji je organiziran u sastavu izložbe „Od Kapitolijske vučice do habsburškog orla. Biljezi rane riječke prošlosti“, koja je između 14. i 24. svibnja 2018. predstavljena u postamentima na riječkom Korzu. Osmišljavanje i realizacija programa temeljni su dio završnog rada studentice Marine Šafarić iz predmeta Muzejska pedagogija, Preddiplomskog studija povijesti umjetnosti, Filozofskog fakulteta u Rijeci. Program podrazumijeva realizaciju najmanje 4 radionice za osnovnoškolski mlađi i stariji uzrast (2. i 5. razred), učenike srednjih škola (1. i 2. razred) te polaznike Sveučilišta za 3. dob u Rijeci. Pojednim grupama i uzrastima prilagođen je sadržaj radionica, koje se za najmlađe temelje na kratkom vodstvu izložbom, igrama lente vremena i memory (u koje su uključeni predmeti postavljeni na izložbi). Za stariji uzrast predviđa se, osim vodstva, ispunjavanje upitnika o predmetima, ali i iznošenje vlastitih zapažanja.

Skup je organiziran u okviru projekta UNIRI -
Srednjovjekovna baština Kvarnera (SREBAK)

Sve informacije na:
srebak.ffri.hr

SREBAK

UNIRI

